

controleurs regelmatig rondgereisd; samen met inheemse bestuursambtenaren trokken zij dan naar de dorpen, veelal te paard, spraken er met de dorpsbestuurders, bezochten er scholen en hielden er een algemene inspectie – op Java werd meer aan het inheems bestuur overgelaten. Dat inheemse bestuur was evenwel niet de baas. 'De hoge Europese bestuursambtenaren', aldus D. H. Burger in het *Gedenkboek* van het BB-corps,

'regeerden, zoals zo vaak werd gezegd, met een ijzeren vuist in een fluwelen handschoen. De ijzeren ondergeschiktheid was er, maar op de achtergrond. Op de voorgrond stond de samenwerking tussen de beide organen. Er was in de regel welwillend zakelijk en vriendschappelijk overleg, allerlei medewerking over en weer, waarbij de twee corpsen elkaar aanvulden. Dit alles ging zeer vaak gepaard met allerlei persoonlijke gevoelens van warmte, sympathie en achting.

... De levensopvattingen van de Indonesische ambtenaren op Java¹ werden in hoge mate bepaald door de oude Javaanse hof- en *wajang*-cultuur. De etiquette was daarom een belangrijk punt in de omgang der beide corpsen. Hoewel beide stevig met hun benen op de grond stonden, was er daarom steeds een sfeer van hoffelijkheid en raffinement in hun omgang. Ook het fluweel van de handschoen was uit die stof vervaardigd.²

Fluwelen handschoen en ijzeren vuist speelden, wat de verschillende rangen betrof, een rol in de relaties van de assistent-residenten en residenten met, op Java, de vorsten en de regenten, en, in de Buitengewesten, de vorsten of andere volkshoofden, voorts op lager niveau in de relaties van de controleurs met de *patih*s (de 'stafchefs' van de regenten en van de andere hoofden) en de *wedono*'s (de inheemse districtshoofden)³ en assistent-*wedono*'s. Al die inheemse gezagdragers dienden de aanwijzingen van de BB-ambtenaren te volgen en stonden onder hun controle. Natuurlijk waren niet alle BB-ambtenaren even geschikt voor hun taak maar over het algemeen mocht men spreken van een bekwaam corps dat met ijver en toewijding werkzaam was en vrij was van corruptie. Op twee punten gaf het aanleiding tot kritiek: het had de neiging teveel te doen en het had als geheel weinig begrip voor de problematiek der koloniale verhouding.

Wat het eerste betreft: veel BB-ambtenaren konden zich niet losmaken van het Nederlands perfectionisme. De BB-ambtenaar, 'diep overtuigd', aldus Vlekke,

¹ Bedoeld worden: de gezagdragers. ² D. H. Burger in het *Gedenkboek BB*, p. 90-91. ³ In de Buitengewesten heetten dezen *demangs*.